

EESTI SÜSTEEMSELT OLULIŠTE KREDIIDIASUTUSTE MÄÄRAMINE JA PUHVRIMÄÄRAD 2020. AASTAL

Igal aastal hinnatakse Euroopa Liidu liikmesriikides krediitiasutuste olulisust finantssüsteemis ning ajakohastatakse süsteemset oluliste krediitiasutuste loetelu ja neile kohalduvaid puhvrimäärasid. Eestis määrab siinses finantssüsteemis olulised krediitiasutused ehk O-SIld (*other systemically important institutions*) kindlaks Eesti Pank. Lisaks on Eesti Panga otsustada, kui suur peab olema O-SIldi täiendav kapitalipuhver – praegu kehtiva seaduse järgi võib see olla kuni 2% krediitiasutuse koguriskipositsioonist. Lisapuhvri nõude eesmärk on suurendada süsteemset oluliste turuosaliste ja seeläbi kogu süsteemi toimekindlust ning vähendada süsteemset oluliste pankade finantsprobleemidega kaasnevat kulusid.

Arvestades märkimisväärseid muudatusi pangandussektori struktuuris, kohandab Eesti Pank süsteemset oluliste krediitiasutuste hindamise raamistikku. Raamistiku muutmise vajadus tuleneb Luminor Bank ASi struktuurimuudatusest 2019. aasta alguses, mil pank tõi Läti ja Leedu filiaalid Eestis asuva peakontori alla. Kui kasutada süsteemse olulisuse punktisumma arvutamisel Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) automaatset metoodikat, on pärast toimunud struktuurimuudatust Eesti finantsvahenduse toimimise seisukohalt olulised kodumaised näitajad hinnangus alaesindatud. Et suurendada süsteemse olulisuse hindamisel Eesti kodumaiste näitajate osakaalu, on raamistikku täiendatud, võttes lisaks EBA suunistes esitatud kohustuslikele näitajatele arvesse ka valikulisi näitajaid. Kohandatud metoodika võtab arvesse O-SIldi tähtsust nii pangandussektori toimekindluse kui ka Eesti majandusele finantsteenuste pakkumise suhtes.

2020. aasta hindamistulemuste alusel on Eestis neli süsteemset olulist krediitiasutust – Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank. Hindamine viidi läbi 2019. aasta lõpu andmete põhjal. Hindamistulemuste alusel jäid möödunud aastaga võrreldes samaks nii O-SIldis määratud pankade loetelu kui ka neile kehtestatud O-SII puhvrimäärad. Seega püsivad Swedbank ASile, ASile SEB Pank ja Luminor Bank ASile kehtestatud puhvrimäärad 2% ja ASile LHV Pank kehtestatud puhvrimäär 1% tasemel.

Tabel 1. Eestis tegutsevate pankade süsteemse olulisuse punktisumma baaspunktides seisuga 31.12.2019

krediitiasutus	punktid kokku		kriteeriumid				
	auto-maatne*	kohandatud**	suurus	tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	keerukus / piiriülene tegevus	omavaheline seotus	tähtsus kohalikul finantsturul
Luminor Bank AS	4599	2867	3650	2812	7457	4478	1134
Swedbank AS	2150	3429	2944	3498	860	1297	4708
AS SEB Pank	1548	2103	1823	2148	845	1374	2659
AS LHV Pank	733	823	806	904	204	1018	914
Bigbank AS	148	90	153	116	208	113	33
AS Coop Pank	133	179	162	157	35	179	225
AS Inbank	130	95	123	95	137	164	60
AS TBB pank	57	50	42	50	12	125	43
Holm Bank AS	11	15	15	10	1	18	19

* Automaatne punktisumma on leitud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

** Kohandatud punktisumma puhul on EBA suunistes esitatud kohustuslikele näitajale lisatud valikulised näitajad ("tähtsus kohalikul finantsturul"). Valikuliste näitajate osakaal punktisummas moodustab kokku 50%.

SÜSTEEMSELT OLULIŠTE KREDIIDIASUTUSTE KINDLAKSMÄÄRAMINE EESTIS

Eesti krediitiasutuste süsteemse olulisuse tuvastamisel lähtutakse kaheetapilisest metoodikast, mis on kehtestatud Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) suunistega¹. Esimeses etapis

¹ 16. detsembril 2014 välja antud EBA suunised kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL artikli 131 lõike 3 kohaldamistingimuste määramise kriteeriumide kohta seoses muude süsteemset oluliste ettevõtjate hindamisega.

määratakse muud süsteemset olulised krediidiasutused ehk O-SIId automaatselt, rakendades EBA suuniste kriteeriumeid ja kohustuslikke näitajaid. Süsteemse olulisuse punktisumma saadakse kümne kohustusliku näitaja põhjal, mis jagunevad nelja kategooriasse: suurus, tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu), keerukus / piiriülene tegevus ning omavaheline seotus. Iga krediidiasutuse näitajate väärtused suhestatakse liikmesriigi kõikide krediidiasutuste² näitajate koguväärtusega. Seetõttu peegeldavad need pankade turuosi eri näitajate kaupa. Iga krediidiasutuse lõplik punktisumma on näitajate kaalutud keskmine väärtus. Kõik pangad, kes ületavad künniseks seatud väärtuse ehk 350 baaspunkti³, liigitatakse automaatselt O-SIIdeks. Meetodika teises etapis on võimalik järelevalvelise hindamise käigus nimetada süsteemset oluliseks ka selliseid krediidiasutusi, mis ei ületanud etteantud künnist, ent mida võib sellegipoolest pidada kodumaises finantssüsteemis süsteemset oluliseks.

Kuna pärast 2019. aasta alguses toimunud strukturet muutust Eesti pangandussektoris on Eesti majandusele finantsteenuste pakkumise seisukohalt olulised kodumaised näitajad süsteemse olulisuse punktihinnangus alaesindatud, ei peegelda EBA meetodika järgi leitud automaatne punktisumma adekvaatselt kõigi Eestis tegutsevate pankade süsteemset olulisust. Seetõttu kohandab Eesti Pank EBA automaatset meetodikat. Selleks, et punktisummad kirjeldaksid paremini O-SIIdega seotud riske Eesti kohaliku finantssüsteemi suhtes, lisab Eesti Pank EBA suuniste lisas 2 toodud valikulistest näitajatest erasektori hoiused kohalikele hoiustajatelt ja erasektori laenu kohalikele laenuvõtjatele. Need kodumaised näitajad on Eesti Panga kohandatud meetodikas esitatud viienda kategooriana, millele kohaldatakse koondpunktisumma arvutamiseks 50% kaal.

Teiste näitajate suhtes järgib siinse finantssüsteemi eripära arvestav süsteemse olulisuse hinnang EBA meetodika põhimõtteid: ülejäänud kategooriad on võrdse kaaluga (12,5%), ning tähtsuse, keerukuse ja omavahelise seotuse kategooriate näitajad on samuti võrdselt kaalutud (4,17%) (vt tabel 2).

Tabel 2. Punktiarvestuse põhinäitajad EBA ja Eesti finantssüsteemi eripära arvestava meetodika järgi

kategooria	näitajad	kaal O-SIIdel hindamisel	kaal kohandatud meetodika järgi
suurus	koguvabad	25,00%	12,50%
	kohalike maksetehingute väärtus	8,33%	4,17%
tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	8,33%	4,17%
	erasektori laenu Euroopa Liidu laenuvõtjatele	8,33%	4,17%
keerukus / piiriülene tegevus	börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	8,33%	4,17%
	jurisdiktsiooniülesed kohustused	8,33%	4,17%
	jurisdiktsiooniülesed nõuded	8,33%	4,17%
omavaheline seotus	finantssüsteemises kohustused	8,33%	4,17%
	finantssüsteemises varad	8,33%	4,17%
	tasumata võlainstrumentid	8,33%	4,17%
tähtsus kohalikul finantsturul	erasektori hoiused kohalikele hoiustajatelt		25,00%
	erasektori laenu kohalikele laenuvõtjatele		25,00%

2020. aastal määratakse süsteemset oluliseks neli panka: Swedbank AS, AS SEB Pank, Luminor Bank AS ja AS LHV Pank (vt tabel 3).

² Eesti Panga O-SIIdel hindamise protsess hõlmab kogu pangandussektorit. Investeeringuühinguid pole hindamise kaasatud.

³ O-SIIdel määramisega tegelev asutus võib seda künnist tõsta maksimaalselt 425 baaspunkti või vähendada minimaalselt 275 baaspunkti, et arvestada liikmesriigi pangandussektori eripära ja sellest tulenevat punktisummade statistilist jaotust.

Tabel 3. Eestis tegutsevate pankade süsteemse olulisuse punktisumma baaspunktides seisuga 31.12.2019

kategooria	näitajad	Luminor Bank AS	Swedbank AS	AS SEB Pank	AS LHV Pank	Bigbank AS	Coop Pank AS	Inbank AS	AS TEB pank	Holm Bank AS	filiaalid
suurus	koguvamad	3 650	2 944	1 823	806	153	162	123	42	15	283
	kohalike maksetehingute väärtus	1 224	4 105	2 809	1 306	6	116	0	90	0	344
tähtsus (sh asendatavus / finantssüsteemi taristu)	erasektori hoiused Euroopa Liidu hoiustajatelt	3 486	3 454	1 617	812	165	191	160	41	15	58
	erasektori laenud Euroopa Liidu laenuvõtjatele	3 727	2 936	2 019	594	178	164	126	17	16	224
keerukus / piiriline tegevus	börsiväliste tuletisinstrumentide (tinglik) väärtus	6 601	2 100	1 299	0	0	0	0	0	0	0
	jurisdiktsiooniüleised kohustused	7 140	152	1 004	555	276	96	230	11	0	536
	jurisdiktsiooniüleised nõuded	8 630	328	233	57	348	9	180	26	2	187
omavaheline seotus	finantssüsteemisisesed kohustused	2 851	1 190	3 162	1 134	15	91	11	38	1	1 505
	finantssüsteemisisesed varad	2 179	2 693	961	947	260	174	204	338	52	2 192
	tasumata võlainstrumentid	8 403	9	0	973	64	273	278	0	0	0
tähtsus kohalikul finantsturul	erasektori hoiused kohalike hoiustajatelt	880	5 241	2 450	984	16	218	47	61	15	88
	erasektori laenud kohalike laenuvõtjatele	1 389	4 175	2 868	844	51	233	73	25	22	321
üldine punktisumma (EBA meetodika)		4 599	2 150	1 548	733	148	133	130	57	11	491
kohandatud meetodika*		2 867	3 429	2 103	823	90	179	95	50	15	348

* Automaatne punktisumma on leitud EBA suunistes esitatud kohustuslike näitajate põhjal.

** Kohandatud punktisumma puhul on EBA suunistes esitatud kohustuslikele näitajale lisatud valikulised näitajad (tähtsus kohalikul finantsturul). Valikuliste näitajate osakaal punktisummas moodustab kokku 50%.

SÜSTEEMSELT OLULISTE KREDIIDIASUTUSTE PUHVRIMÄÄRAD EESTIS

Puhvrimäärade kehtestamisel lähtub Eesti Pank põhimõttest, et kapitalipuhvri määr peab olema seda kõrgem, mida suurem on krediidi- asutuse süsteemne olulisus. Kuna võib eeldada, et panga võimalike finantsprobleemidega kaasnevad kulud majandusele olenevad selle panga tähtsusest finantssüsteemis, aitavad süsteemset

olulistele pankadele kehtestatud täiendavad kapitalinõuded vähendada nende maksejõuetuks muutumise tõenäosust ja mõju. Puhvri taseme kalibreerimise meetodika väljatöötamisel on Eesti Pank arvesse võtnud krediidi- asutuste süsteemse olulisuse punktisummasid ning Põhja- ja Baltimaade teiste pankade asjaomaseid puhvrimäärasid. Eesti Pank kohaldab EBA meetodikal põhineva süsteemse olulisuse hindamise miinimumkünnist (350 baaspunkti) ületavatele krediidi- asutustele üldjuhul vähemalt 0,5% puhvrimäära. Maksimaalset ehk 2% määra kohaldatakse sellistele krediidi- asutustele, kelle punktisumma on vähemalt 1200 baaspunkti. Kui süsteemse olulisuse hindamise tulemus jääb 350 ja 1200 baaspunkti vahele, siis leitakse võrdlusmäär lineaarselt 0,5 protsendipunkti täpsusega (vt tabel 4).

Toetudes krediidi- asutuste süsteemse olulisuse hindamise tulemustele, ei ole 2020. aastal muudatusi süsteemset olulist krediidi- asutuste puhvrimäärade tasemetes vaja teha. Luminor Bank ASile, Swedbank ASile ja ASile SEB Pank jääb kehtima 2% ning ASile LHV Pank 1% muu süsteemset olulise krediidi- asutuse puhvrimäär. Kuna Swedbank ASile ja ASile SEB Pank on emapanga tasandil

Tabel 4. Eesti Panga O-SII puhvrite viitmäärad

süsteemse olulisuse punktisumma	O-SII puhvrimäär
350–633	0,5%
634–917	1,0%
918–1199	1,5%
1200– ...	2,0%

kehtestatud 2% O-SII puhver, siis ei piira see neile 2% määra kehtestamist⁴. Puhvrinõuet kohaldatakse süsteemselt oluliste krediidiasutuste koguriskipositsioonile ning seda tuleb täita individuaalselt ja konsolideeritud alusel.

Nii Swedbank ASi, ASi SEB Pank, Luminor Bank ASi kui ka ASi LHV Pank jaoks kalibreeritud puhvrimäär on kõrgem, kui Euroopa Keskpanga meetodika alusel leitud O-SII puhvrinõude miinimumtase.

Euroopa ühtse pangandusjärelvalve raames jagab Eesti Pank makrofinantsjärelvalve tegemisel vastutust Euroopa Keskpangaga. Euroopa Liidu kapitalinõuete määruses ja direktiivis (CRR / CRD IV) sätestatud makrofinantsjärelvalve meetmete, sealhulgas muu süsteemselt olulise institutsiooni puhvri puhul võib Euroopa Keskpank vajaduse korral kehtestada pankadele rangemad nõuded kui Eesti Pank. Euroopa Keskpanga O-SII puhvrimäärade otsuste lähtepunktiks on raamistik, mille alusel määratakse pangale süsteemse olulisuse punktihinangu alusel O-SII puhvri miinimumtase (vt tabel 5).⁵ Luminor Bank ASi puhul on puhvrimäära miinimumtase sõltuvalt hindamisel kasutatud meetodikast (EBA automaatne või Eesti Panga kohandatud meetodika) 2019. aasta lõpu punktisummade järgi 1% või 0,75%, Swedbank ASi puhul 0,75% või 1% ja ASi SEB Pank puhul 0,5% või 0,75%. ASi LHV Pank O-SII puhvri määr peab olema vähemalt 0,25%. Kõik need miinimummäärad on Eesti Panga O-SII puhvrimäärade kalibreerimise raamistiku alusel arvutatud puhvrimäära nõuetest madalamad.

Tabel 5. EKP: O-SII puhvrite miinimumtase

süsteemse olulisuse punktisumma	O-SII puhvri miinimumtase
... -1249	0,25%
1250-1949	0,50%
1950-2899	0,75%
2900- ...	1,00%

⁴ O-SII puhvri otsuste puhul tuleb Euroopa Liidu kapitalinõuete direktiivi 2013/36/EL põhjal arvestada, et krediidiasutusele, mis kuulub pangagruppi, mille emapangale on konsolideeritud alusel kehtestatud kas globaalse või muu süsteemselt olulise institutsiooni puhvri nõue, kohaldatav määr saab olla kuni 1% või mitte kõrgem kui konsolideerimisgrupi suhtes kehtestatud globaalse või muu süsteemselt olulise institutsiooni puhvri määr. Swedbank AB ja Skandinaviska Enskilda Banken AB O-SII puhvri määr on 2%.

⁵ Vt täpsemalt EKP väljaandest „Macprudential Bulletin“, juuni 2017.